

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

БЕХ І. Д. — директор Інституту проблем виховання НАПН України, д-р психол. наук

РЕПЧАНСЬКА Т. А. — науковий співробітник сектору організації заходів відділу організації конкурсів та подій Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України

ГОРПЕНКО Л. М. — методист районного науково-методичного центру управління освіти Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації, канд. пед. наук

ДВОРЕЦЬКА Т. М. — начальник Яготинського районного відділу освіти, Київська обл.

ЕРЕСЬКО О. В. — експерт з питань освіти

ЛІПЧЕНКО Л. І. — керівник напрямку «МСФР Освіта»

САВІНОВА Н. В. — шеф-редактор методичних видань напрямку «МСФР Освіта»

СВЯТЕНКО О. В. — начальник відділу профільної та спеціалізованої освіти департаменту інституційного аудиту Державної служби якості освіти України

ЧЕЛОМБИТЬКО В. Ю. — перший заступник начальника Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)

ЕКСПЕРТНА РАДА

ВАСИЛЬЄВА О. В. — заступник директора з виховної роботи спеціалізованої школи № 291 з поглибленим вивченням англійської мови, Київ

МАЗАЄВА Л. А. — директор спеціалізованої школи № 173 з поглибленим вивченням англійської мови, Київ

Київ
МЦФЕР-Україна
2019

ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА ШКОЛИ

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ ГОТОВИХ РІШЕНЬ

№ 06
червень
2019

Видається за інформаційної підтримки Міністерства освіти і науки України, Державної служби якості освіти України

Гаї шумлять

...Гей, дзвін гуде —
ізодалеку...

Павло Тичина

Альфа і омега шкільного літочислення — вересень і червень. Хтось любить альфу, хтось омегу, та вони однаково цінні. Хтось радіє вересневому дзвону, а хтось — уже ізодалеку — червневому... Попереду маємо три літні місяці відпочинку. Звісно, вони пролетять миттю, але наразі вони видаються справжнім невичерпним багатством!

Число журналу, яке ви тримаєте в руках, тематично напівлітнє. Ми не могли «змовчати» про «мовний» закон (саме про нього нині *гаї шумлять*), тож підготували огляд цього закону спеціально для завучів. Стануть у пригоді також публікації про:

- доплату заступнику директора за класне керівництво;
- роботу з індексом інклюзії;
- підсумкове засідання методичного об'єднання учителів початкових класів тощо.

А ще на сторінках журналу публікації, які ми навмисне «притримали» до літа, — про різні техніки малювання та фітодизайн. Нестандартні уроки мистецтва у початковій школі дадуть змогу розвивати в дітей не лише творче мислення, а й чимало інших компетентностей. Перевірено нашими авторами.

Тож розгортайте журнал, читайте, переймайте досвід, беріть до уваги. Та не забувайте про літо!

До зустрічі в електронному та друкованому журналах!

Нехай щастить!

З повагою
головний редактор

Ірина Лахнеко

працюємо з нормативними актами

Ірина Іванченко,
Ганна Степанець

4 Закон про державну мову: що має знати завуч

Новий закон про державну мову стосується всіх українців — ми маємо володіти українською «за замовчуванням». Але декому доведеться засвідчувати мовний рівень на іспиті, від якого вимагатимуть додаткових документів для прийняття на роботу. Пропонуємо короткий огляд нового нормативного акта

консультуємося в експерта

Олена Морсва

10 Доплата за класне керівництво заступнику директора школи

Дізнайтеся зі статті:

- Чи може заступник директора, який працює на 0,5 ставки, виконувати обов'язки класного керівника
- Який розмір доплати і як її нараховують

надаємо методичні рекомендації

13 Як провести підсумкове засідання методичного об'єднання вчителів початкових класів

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

формуємо освітнє середовище

16 Оцінювання роботи школи відповідно до інклюзивних цінностей

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

18 Створення інклюзивного освітнього простору в школі

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

Наталія Дятленко

20 Як створити інклюзивний освітній простір: три стратегічні напрями

Інклюзивний простір — це не тільки і не тільки простір, у якому перебуває дитина з особливими освітніми потребами. Це простір, у якому комфортно всім, бо у ньому «працюють» загальнолюдські, етичні та інші інклюзивні цінності. У яких напрямках має працювати педагогічний колектив, аби створити інклюзивний освітній простір?

Наталія Дятленко

22 Оцінюємо школу за індексом інклюзії

Акценти для завуча:

- Поняття «індекс інклюзії»
- Зв'язок між підходами до питання інклюзії
- Індикатори індексу інклюзії
- Інклюзивні цінності

Наталія Дятленко

27 Працюємо з індексом інклюзії

Дізнайтеся зі статті:

- Як працювати з індексом інклюзії: крок за кроком
- Як збирати інформацію
- Хто входить до складу координаційної групи
- Що робити, якщо виявили проблемні питання

комплектуємо методичний кабінет

Оксана Дмитренко

31 10 інтелектуальних ігор з дітьми

Кому допоможе:

заступнику директора з виховної роботи,
педагогу-організатору, класному керівнику

Як допоможе:

урізноманітнить виховний загальношкіль-
ний або класний захід, дозволить у таборі
з денним перебування тощо

взаємодіємо зі спеціалістами

Людмила Терещенко

37 Мовчання — золото? або Синдром набутої безпорадності

Набута безпорадність — одна з причин
невисокої активності учнів на уроках
і відповідно невисокого рівня навчальних
досягнень. Та цей синдром притаманний
не лише дітям, а й дорослим. Як він
виявляється та як його долати?

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

44 Прояви синдрому набутої безпорадності

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

працюємо з педагогами

45 «Обліко морале» педагога: чого не можна робити в соцмережі

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

46 Як вести сторінку в соцмережі

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

48 Мама-вчитель: 20 заповідей для гармонізації особистого і професійного

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

обмінюємося досвідом

Оксана Васильєва

49 Рій «Січове товариство» для підлітків

Джури — діти, які йдуть шляхом українських
воїнів-козаків і здобувають знання, вміння,
навички, щоб бути успішними в усьому.
Ділимося досвідом роботи, як організувати
роботу козацьких роїв для підлітків

формуємо професійні компетенції

Олена Дідик

56 Майстер-клас «Казкотерапія художника-чародійника»

Лариса Петренко

61 Технології фітодизайну

Гарна картина рівноцінна гарному вчинку.
Так сказав Ван Гог. Пропонуємо робити
з дітьми не менш гарні «вчинки» й навчати
їх фітодизайну з природних матеріалів.
Тополіний пух знадобиться для зображення
тварин, а соломкою можна інкрустувати
будь-яку поверхню. Головне — залучити дітей
до творчості

70 Заготовлюємо матеріал для фітодизайну

скачайте у зручному форматі
на ezavuch.mcfr.ua

формуємо освітнє середовище

Акценти для завуча

- Поняття «індекс інклюзії»
- Інклюзивні цінності
- Зв'язок між підходами до питання інклюзії
- Індикатори індексу інклюзії

Оцінюємо школу за індексом інклюзії

Наталія Дятленко,
доцент кафедри методики
та психології дошкільної
і початкової освіти ІППО
Київського університету імені
Бориса Грінченка

Більшість педагогічних колективів закладів освіти вже сьогодні готові до змін та оновлення. Керівники та їхні педагогічні колективи намагаються зробити їх унікальними, сучасними, експериментальними, віднайти власні «родзинки». На жаль, часто це виливається в зовнішнє «поліпшення», гонитву за «красивістю»; освітній процес наповнюється сумнівними формами і методами роботи з дітьми, залишаючи поза увагою **сутнісні аспекти**, як-от:

- загальна психологічна атмосфера закладу освіти;
- система взаємин між педагогами, дітьми та батьками;
- увага до кожної дитини;
- опікування умовами успішного розвитку всіх дітей;
- можливість участі громади в розвитку закладу освіти тощо.

Тож педагогічним колективам важливо зорієнтуватись, у якому напрямі рухатися, які зміни вносити передусім, яким цінностям віддати перевагу? Допомогти розв'язати цю проблему може індекс інклюзії.

Що таке «індекс інклюзії»

Індекс інклюзії — це своєрідний **механізм самомоніторингу**, мета якого — допомогти кожному педагогічному колективу стати ефективним та сучасним завдяки збагаченню педагогічної практики інклюзивними цінностями.

Авторами індексу інклюзії є науковці Відкритого університету Великобританії — Тоні Бут (*Tony Booth*) і Мел Ейнскоу (*Mel Ainscow*). Початково авторський колектив орієнтувався на умови англійської школи, а згодом матеріали адаптували для використання в інших країнах і переклали 37 мовами.

За допомогою індексу інклюзії **педагогічний колектив має змогу:**

- проаналізувати стан справ у своєму закладі;
- побачити додаткові можливості, віднайти нові ресурси;

- подолати виявлені бар'єри;
- організувати належну підтримку кожної дитини та створити умови для плідної співпраці педагогів.

Аби реалізувати нові підходи, доцільно залучати громадські організації, місцеву громаду, батьків, заклади культури.

Два підходи до питання інклюзії

Традиційний підхід, за якого явище інклюзії розглядали винятково як включення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес, відходить у минуле. На його місце у світі приходить інший підхід — інклюзія як опікування сприятливими умовами для розвитку та активної участі в житті закладу всіх учасників освітнього процесу. Тобто йдеться про те, чи спрямований заклад освіти враховувати індивідуальні особливості та потреби не лише усіх дітей — з повільним чи, навпаки, швидким темпом розвитку, певними інтересами й уподобаннями, приналежністю до різних етнічних груп та культур, що спілкуються різними рідними мовами тощо, — а й педагогів та батьків. Адже дорослі можуть зробити свої внески в розвиток закладу, разом з дітьми **пережити радість співучасті й співтворчості** та реалізувати свій творчий потенціал. Немає сумнівів, що лише така інклюзія зможе забезпечити успіх і першого традиційного її варіанту — включення дітей з особливими освітніми потребами в заклад освіти.

Які цінності — інклюзивні

Інклюзивні цінності в системі освіти — це **соціально схвалювані уявлення та підходи**, що забезпечують:

- успішне навчання й розвиток усіх дітей;
- підтримку відмінностей між дітьми й дорослими як освітнього ресурсу;
- допомогу кожному у відчутті себе частиною цілого;
- сприяння розвитку творчої ініціативи дітей, батьків, педагогів;

- зіставлення української освіти зі світовими реаліями освіти тощо.

Упровадження інклюзивних цінностей у життя закладу освіти має посилити його загальну культуру, збагатити освітню політику новими підходами, урізноманітнити педагогічні технології і в такий спосіб поліпшити педагогічну й організаційну практику роботи закладу освіти. Адже за такого підходу збільшується участь кожного в його розбудові, а освітній процес поєднується з розвитком громади і навколишнього середовища.

Зазначений підхід досить складний. Він потребує зміни **пріоритетів у роботі** на основі цінностей, серед яких:

- *структурні цінності* — рівність усіх учасників освітнього процесу, забезпечення прав кожного, опора на спільноту, забезпечення сталого розвитку;
- *цінності, пов'язані зі взаєминами*, — повага до різноманітності, відсутність насильства, довіра, співчуття, чесність, мужність;
- *моральні якості* — любов і повага одне до одного, надія та оптимізм, щирість у взаєминах, гармонія в навколишньому середовищі.

Цінності відображають в **індикаторах індексу інклюзії**, а індикатори деталізують конкретні запитання, які й спонукають замислитися та об'єктивно оцінити ситуацію в закладі освіти. Аби включити ту чи ту цінність у практику роботи закладу, слід проаналізувати її та обговорити з усім педагогічним колективом, батьками, а в деяких моментах — і з дітьми.

Розглянемо детальніше окремі з названих цінностей.

Рівність усіх учасників
освітнього процесу

Рівність усіх учасників освітнього процесу й близькі поняття рівноправності, об'єктивності, справедливості — основні в системі інклюзивних цінностей. Не йдеться про те, що всі однакові чи до всіх потрібно однаково ставитися, створювати однакові умови. Ідеться про готовність **сприймати всіх як однаково цінних**, до яких варто прислухатися, бо кожний здатен зробити свій внесок у розвиток закладу освіти. Протилежними є поняття нерівності, несправедливості, упередженості, що може виявлятися у характері оцінювання, завдань, реакцій на поведінку тощо.

Права людини,
які виражають її
рівноцінність

Просування концепції прав людини у сфері освіти заохочує налагоджувати взаємини на основі поваги, підтримки й турботи. Часто освітяни намагаються пов'язати між собою права й обов'язки. Утім, такий підхід є хибним, адже наділення людини правами не може залежати від її поведінки. **Людина володіє правами в силу того, що вона є людиною**. На ґрунті такого підходу видається переконливою теза щодо визнання прав дітей на якісну освіту та розвиток. На практиці концепція прав зумовлює значні суперечності. Так, коли підтримка прав однієї людини призводить до нехтування правами іншої — у таких ситуаціях кожний заклад освіти має розв'язувати питання на благо дітей, педагогів та батьків.

Повноцінна участь
усіх у житті закладу

Часто складається враження, що лише керівники здатні бути лідерами і вносити зміни в життя закладу освіти, вести його вперед. Та через такий підхід він лише втрачає, оскільки ініціативи членів педагогічного колективу та батьків ігнорують, пропозиції не беруть до уваги, а відтак **колективна думка підмінюється** думкою однієї, можливо й досить компетентної, але все ж таки однієї особи. Відголом такої ситуації є загальне зниження активності членів педагогічного колективу, небажання докладати зусилля до реалізації ініціатив керівника чи формальне ставлення до них.

Ще один значимий ефект від впровадження цієї цінності для кожного учасника освітнього процесу — поява **відчуття при-**

йняття, власної причетності до загальної справи, можливості рівноцінно співпрацювати з іншими. Мають стати постійною практикою такі форми роботи з педагогічним колективом та громадськістю, як засідання круглого столу, «місцеві референдуми», коли важливі питання розвитку закладу освіти виносять на загальне обговорення педагогів і батьків.

Повага до різноманітності

Повага до різноманітності означає ціннісне й приязне ставлення до всіх, адже **кожна людина збагачує спільноту** своєю індивідуальністю і своїми позитивними діями. Часто такі відмінності видимі, інколи — невидимі, але вона стосується кожного, а не лише тих, хто не відповідає критеріям ілюзорної нормальності. Різноманітність є ресурсом для життя і навчання. Звісно, це не означає, що варто приймати як норму деструктивні вчинки.

Спільнота як цінність

Спільнота як цінність проявляється у взаєминах між людьми, дружбі, прихильності, що є однією з передумов благополуччя кожного. У її основі — співпраця в дусі колегіальності та солідарності. Об'єднання людей у спільноті дає змогу **акумулювати зусилля** й максимально ефективно поліпшувати роботу закладу освіти. Відчуття спільноти тісно пов'язане з відповідальністю за інших і співзвучне з ідеями служіння суспільству, громаді, Батьківщині.

Сталий розвиток

Сталий розвиток — це така організація життя суспільства, коли задоволення сьогоденних потреб людей не становить загрози для майбутніх поколінь у їхній життєдіяльності. Відданість інклюзивним цінностям передбачає готовність забезпечувати умови для благополуччя майбутніх поколінь. У контексті розмови про підтримку цієї цінності у закладах освіти варто говорити про формування основ **індивідуальної та колективної відповідальності** щодо збереження природних ресурсів, захисту довкілля, ощадливості, збереження свого здоров'я та здоров'я близьких, опікування позитивними взаєминами тощо.

Відсутність насильства

Неприйняття насилля і відмова від використання насильницьких дій для досягнення будь-яких цілей є однією з найважливіших інклюзивних цінностей. У розвинених спільнотах усі суперечки **розв'язують за допомогою обговорення**. Утім це не означає, що зникає необхідність обстоювати свою думку. Навпаки, різні підходи є стимулом до рефлексії та творчого пошуку. Системна агресивна поведінка з особою існує там, де люди зловживають своєю владою, щоб змусити її відчувати свою вразливість, фізичну і моральну. На жаль, інколи саме в школі діти стають якщо не об'єктом, то свідком ситуацій приниження, зневаги, демонстрування низьковартісності.

Довіра

Довіра розширює можливості участі всіх в освітньому процесі, допомагає налагоджувати взаємини й створює безпечне і комфортне середовище. Вона є необхідною умовою співпраці між дитиною і дорослим, між дітьми, між дорослими. Зазначена цінність тісно пов'язана з **відповідальністю та особистою надійністю**. Вільне висловлювання

Чесність

думок можливе лише там, де панує шанобливе ставлення одне до одного, де кожен має право бути самим собою.

Чесність — це добросовісність і щирість у взаєминах між людьми. Протилежною характеристикою є нечесність, яка частіше пов'язана не з прямою брехнею, а зі свідомим замовчуванням правди. Навмисне приховування інформації та створення в інших хибного уявлення про ситуацію шкодить справі. Бути чесним інколи складно, це потребує мужності. Чесність необхідна педагогам у різних ситуаціях, наприклад, аби **оцінити власний внесок у спільну справу**, визнати справедливості вимог батьків, побачити проблему та власну причетність до її розв'язання тощо. Особливо делікатними в цьому питанні слід бути у взаєминах з дітьми, допомагаючи їм сформувати об'єктивні уявлення про світ.

Співчуття

Співчуття виявляється у розумінні почуттів інших людей, готовності бути з ними на одній «хвилі». Особисте благополуччя завершується там, де починається занепокоєння благополуччям іншого.

У практичній площині співчуття веде до відмови від каральних заходів щодо порушників правил і заміни їх професійними обов'язками турботи і послідовної вимогливості. Якими не були б непорозуміння між працівником і керівником, керівник має по-всякчас **виконувати свій професійний обов'язок** — задовольняти професійні й особистісні потреби працівника. У взаєминах з дітьми співчуття є готовністю зрозуміти дитячі проблеми, серйозно поставитися до їх розв'язання.

Оптимізм

Оптимізм як інклюзивна цінність відображає професійний обов'язок педагогів і батьків вселяти впевненість і віру в те, що розв'язати як особисті локальні, так і глобальні труднощі можливо. Це не означає, що дорослі мають заплющувати очі на реальні ситуації та загрози. Надія та оптимізм насправді невіддільні від прагнення об'єктивно сприймати реальність, щоб на її основі вживати принципів і рішучих заходів. Надія посилює перспективу побудови майбутнього. Оптимістична позиція дорослих у поєднанні з високою довірою до них дітей поступово **трансформується в спокійну впевненість**, життєрадісність і життєлюбність.

Кожний педагогічний колектив має право самостійно визначатися з першочерговими й другорядними цілями розвитку закладу освіти. Та орієнтуватися слід на інклюзивні цінності. Адже в їх основі — загальнолюдські етичні норми й особистісні потреби. ■